

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
שנאמרו בסעודה שלישית פרשת יתרו תשע"ה לפ"ק
בעיר פאלם ספרינגס
יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון א"ח

דעת זו, והוצרכו להטפת דם ברית כשמתגיירים. ולכן האריכו התוספות בלשונם כדי לשלול בזה בני קטורה]. ומעתה כיון דיתרו היה כבר מהול, לא הוצרך אלא לעבור בחרב חדה על בשרו, היינו לנגוע בו בחרב להוציא טיפת דם. ועל כן לא נאמר וימל אלא ויחד, שלמילתו לא הוצרך אלא חידוד מחט חד בבשרו להטיף דם ברית.

והנה אמרו חז"ל (כריתות ט.) ככם כגר (במדבר טו-טו), כאבותיכם, מה אבותיכם לא נכנסו לברית [במתן תורה] אלא במילה וטבילה והרצאת דמים [זריקת דמים על המזבח], אף הם לא יכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דמים. ופריך אלא מעתה האידינא דליכא קרבן לא נקבל גרים. ומשני וכי יגור אתכם גר או אשר בתוכם 'לדורותיכם' (במדבר טו-יד) [אף על גב דליכא מקדש] ע"כ. ואם כן יתרו כיון שמל עצמו כעת לשם גירות, הוצרך גם לקרבן עבור הרצאת דמים, ולכן ויקח עולה זבחים לאלקים.

*

והנה בגמרא (ברכות סד.) איתא, אמר רבי אבין הלוי כל הנהנה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו שכינה, שנאמר ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חותן משה לפני האלקים, וכי לפני אלקים אכלו והלא לפני משה אכלו, אלא לומר לך כל הנהנה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה כאילו

ויחד יתרו על כל הטובה אשר עשה ה' לישראל וגו' (יה-ט). ובגמרא (סנהדרין צד.) רב אמר שהעביר חרב חדה על בשרו [שמל עצמו ונתגייר] ע"כ. ויש להבין למה לא אמר קרא להדיא 'וימל' יתרו. ושוב אמר הכתוב, ויקח יתרו חותן משה עולה זבחים לאלקים, ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חותן משה לפני האלקים (יה-יב). ויש שפירשו שזה היה סעודת ברית מילה. ובוידג משה (בפרשתנו) הוסיף עוד, דכאן נרמז לעשות סעודת מילה בבשר, וכמבואר במגן אברהם (או"ח סימן רמט סק"ו), שעשה יתרו סעודתו עם זבח בשר ע"ש.

ונראה דהנה במהרש"א (שם) הקשה היאך לא היה יתרו נימול כבר, שהרי ממדין היה, ומדין מבני קטורה הווי שחייבין במילה (סנהדרין נט.). ומסתמא קיים יתרו מצוה שבגופו, אם כן שוב לא היה צריך חרב חדה לכריתות הערלה שכבר נכרתה ע"ש. ובתורת משה (בפרשתנו פט:) הוסיף, דאינו דומה לערבי וגבעוני מהול שצריכין דם ברית, משום שמילתם לא היתה מילת בריתו של אברהם אבינו, מה שאין כן בני קטורה, ואם כן מה צריך לחרב חדה. וכתב דלא קשה מידי, דנהי דמצות כריתת ערלה יצא, מכל מקום לענין גירות במה יכנס תחת כנפי השכינה, אם לא בהטפת דם ברית על דעת להתקדש תחת כנפי השכינה ע"כ. [והגם שמבואר בתוספות (כריתות ט. ד"ה דכתיב) כי ישראל שהיו נימולים בימי אברהם לא מלו אותם ביציאת מצרים, דמעיקרא כשמלו עצמן 'מלו ליכנס בברית המקום וליבדל משאר אומות' ע"כ. צריכין לומר דבני קטורה לא מלו עצמם על

מההנאה המופלאה הזאת, ושפיר אכלו שם גם אחר שיעור שביעה מהמן.

*

והנה ברש"י העיר, ויבא אהרן וכל זקני ישראל, ומשה היכן היה, והלא הוא שיצא לקראתו וגרם לו את כל הכבוד, אלא שהיה עומד ומשמש לפנייהם (מכילתא) ע"כ. ונראה בזה לומר עוד, דהנה יתרו שלח להודיע למשה, אני חותנך יתרו בא אליך ואשתך ושני בני עמה (יח-ו). וכבוד גדול נתכבד יתרו באותה שעה, כיון שיצא משה, יצא אהרן נדב ואביהוא, ומי הוא שראה אלו יוצאין ולא יצא (רש"י יח-ו). ויש להבין וכי יתרו רודף אחר כבוד היה, להטריח איש האלקים לצאת כנגדו לכבודו. וגם להבין מה שהקשו המפרשים, איך קיבלו את יתרו לגר צדק, הלא אמרו חז"ל (יבמות כד): אין מקבלין גרים לימות המשיח, כיוצא בו לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה, שלא יאמרו משום שלחן מלכים גייר, והרי יתרו היה חותן משה, רבן של כל ישראל, והוא לו לכבוד עצום להיות עמהם יחד, ואיך גיירו ליתרו (עיין פרדס יוסף אות א' ד').

ונראה דהנה יתרו בא כעת אל המדבר להתגייר, ואיתא בגמרא (יבמות כב.) דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי. וכל שאר בשרו שהיו לו כשהוא עכו"ם אינן שאר בשרו (רמב"ם ה' איסורי ביאה יד-יא). ומבואר בתורת משה (פ' בהעלותך מב:) כי צפורה אף על גב שנתגיירה כשנשאה משה, מכל מקום קודם מתן תורה לא היה גר שנתגייר אז כקטן שנולד, על כן עדיין נקראת בת יתרו ובת רעואל אבי אביה. אך אחר מתן תורה שנתגייר יתרו ונעשה הוא כקטן שנולד, שוב לא היה עוד חותן משה, וכל מה שנמצא כתוב עליו חותן משה, רצה לומר חותנו שהיה כבר (גיטין מב.), (ועל כן הכא תלה החיתון ברעואל שלא נתגייר עדיין והיה מדיני ולא ישראלי, על כן חובב בן רעואל המדיני דייקא, וזה המדיני הוא חותן משה היינו אבי אשתו ולא חובב). והנה חובב אמר אל ארצי ואל מולדתי אלך, ותשובת משה רבינו ע"ה והסכמתו נמצא כתוב בפרשת יתרו (יח-כז) וישלח משה את חותנו וילך לו אל ארצו, ולא כתיב מולדתו, כי משה רבינו ע"ה הודיעו כי אין לו מולדתו עוד שהרי הוא כקטן שנולד ע"כ.

נהנה מזיו שכינה ע"כ. ויש להבין למה השמיענו הכתוב זאת דייקא כאן אצל יתרו.

ונראה דהנה בתורת משה (צג:) העיר בהא דאכלו אהרן וזקני ישראל מלחמו של יתרו, שהביא עמו סולת ואפו אותו כאן ואכלו עמו. לכאורה מחזי כרעבתנותא, שהרי אמרו חז"ל (עירובין פג:) האוכל יותר מכשיעור עומר לגלגלת הרי זה רעבתן. ופשיטא שגם מן המן לא הותירו, נמצא מה שאכלו מלחמו של חותן משה הוי אכילת רעבתן. ודוחק לומר שהאכילוהו מן המן שלהם כנגד הלחם שאכלו עמו, דויבוא אהרן וכו' לאכול לחם עם חותן משה משמע שהם אכלו עמו ולא הוא עמהם ע"כ.

ויש לומר דאיתא בגמרא (נזיר כג.) לבאר הכתוב כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם (הושע יד-ג), משל לשני בני אדם שצלו את פסחיהן, אחד אכלו לשם מצוה, ואחד אכלו לשם אכילה גסה, זה שאכלו לשם מצוה צדיקים ילכו בם, וזה שאכלו לשם אכילה גסה ופושעים יכשלו בם ע"ש. ולכאורה זה שייך בכל מצוה, ולמה נקטן לדוגמא שצלו את פסחיהן. ופירש ההפלא"ה, כי הנה הפסח נאכל על השובע (מנחות כא:), ואמרו חז"ל (מגילה ז:) רווחא לבסימא שכיחא, שגם על השובע יכולים לאכול מאכל בסיים, וכמו כן צריך להיות אצל האדם אכילת מצוה כדבר הבסיים ביותר, שאפילו על השובע יכול לאכול. ומי שאוכל הפסח אכילה גסה, הרי זה לסימן כי הפסח אצלו אינו דבר בסיים, ולכן נאמר עליו ופושעים יכשלו בם, ע"כ. (עיין שמן ראש לפסח ח"א תעו:).

וכמו כן היה באהרן וזקני ישראל, כאשר בא לפנייהם סעודה שתלמידי חכמים מסובין בה, שהיא כאילו נהנה מזיו השכינה. סעודה זו היתה עריבה להם יותר מדבש ונופת צופים, ועל כן גם אחר שאכלו כבר די שבעם בהמן, הרי רווחא לבסימא שכיחי, וישבו לאכול עם חותן משה. וזהו שבא הכתוב לבאר, איך באו אהרן וזקני ישראל לאכול לחם, אחר שכבר שבעה נפשם מאכילת המן. על כן אמר הכתוב כי סעודה זו היתה לפני האלקים, שהנהנה מסעודה שתלמידי חכמים מסובין בה כאילו נהנה מזיו השכינה, ואין בסומי יותר

אם כן יתרו בגירותו אבד כל יחוּסו, צפורה אשת משה אינה בתו, ושני בניה אינם הנכדים שלו, ומשה אינו חותנו. ואף על פי כן מגודל הכרתו באלקים חיים ויותר על הכל, ונכנס תחת כנפי השכינה. ואם כן אי אפשר לומר שמשום שלחן מלכים נתגייר, כי אדרבה מעתה אין הוא עוד חותן משה. ולכן להורות זאת לישראל, ביקש ממשלה לכבד אותו לצאת לקראתו, כדין כיבוד חמיו. ויראו ישראל איזה כבוד הוא מוכן לוותר מעתה בשביל גירותו, ולא מתגייר אלא בשביל שהכיר האמת, עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים.

ודבר זה רצה כעת גם משה להראות גודל מעלתו של יתרו, ולכן כאשר נתקבצו אהרן וכל זקני ישראל לאכול לחם עם חותן משה, לא נשתתף עמהם משה, כי מאחר שנתגייר אין עוד הוא חותן משה, והוא כקטן שנולד, שאין לו קירבה יתירה עם משה יותר משאר ישראל. ומזה יכירו כולם גודל מעלתו שויתר על כבוד המופלגת, כדי להכנס תחת כנפי השכינה.

*

ובזה נבוא לבאר מה שאמר משה ליתרו, אל נא תעזוב אותנו, כי על כן ידעת חנותנו במדבר, והיית לנו לעינים (במדבר י-לא). ולכאורה מהו נתינת טעם בזה, שעבור זה לא יעזוב אותם. ונראה כי מצינו ברות שאמרה לנעמי, אל תפגעי בי לעזובך לשוב מאחריך וגו', כי המות יפריד ביני ובינך (רות א-יז). ופירשו דאיתא בגמרא (שבת פח.) ויתיצבו בתחתית ההר (שמות יט-יז), מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם אם אתם מקבלים את התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם ע"ש. אם כן קבלת התורה של עם ישראל באה עליהם בכפיה של מיתה, שם תהא קבורתכם. לא כן גר הבא להתגייר מעצמו, יש לו מעלה יתירה, שלא כפיהו לקבל התורה, אלא מעצמו מגודל הכרתו בא לידי כך. וזהו שאמרה רות לנעמי, אני מוכנת ליכנס תחת כנפי השכינה כמותך, אלא בדבר אחד שונה אני ממך, כי את נכנסת בדת יהודית בכפיה של תחתית ההר, ואני נכנסת מרצוני הטוב. ורק המות מפריד ביני ובינך, שאת קבלת התורה בכפיה של מיתה תחתית ההר, ולא כן אני ע"כ.

ואם כן היה יתרו לסמל ולדוגמא להכלל ישראל, איך צריכין לקבל התורה, לא מחמת כפיה, אלא להכיר כי יש מנהיג לבירה, ואיך גדולה היא הזכיה להיות עבד נאמן למלך מלכי המלכים. וזהו שאמר אל נא תעזוב אותנו, כי אתה ידעת חנותנו במדבר, שהיינו חונים שם תחת ההר, שכפו אותנו אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם. ולא כן אתה שבאת לקבל התורה מרצונך הטוב, ויהיית לנו לעינים, להיות לנו למורה דרך באיזה אופן צריכין אנחנו לקבל על עצמינו עול תורה.

*

וזהו מוסר השכל על גודל מעלת הענין להסתופף אצל חכמי ישראל וצדיקיהם, ללמוד מהם אורחות חיים, כי הראייה בחוש יש לה השפעה עצומה. וזהו דוגמת הרופא שלמד שנים רבות עיני רפואה, ומכל מקום לא נותנים לו רשות להיות רופא, עד שמתרגל מתחלה זמן רב לראות התנהגות הרופא עם החולים, איך עושים ניתוח וכו' וכו', כי צריכין לראות בעינים איך מוציאים הדברים מן הכח אל הפועל, ורק על ידי זה נעשה מושלם בלימודו. ועל דרך זה היא גם כן בתורה ועבודת ה', גם אחר שלמד הרבה מפי ספרים וסופרים דרכי עבודת ה', לא די בזה, אלא יש לו לראות התנהגותם בפועל, איך החכם לא מבטל כלום מזמנו, ואיך הוא מתפלל בהתלהבות, כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוכה, ואיך הוא בוער ביום שבת קודש מקדושתו, ואיך היא התנהגותו במדותיו המופלאות, ורק אז יוכל להתעלות ולהשלים גם עצמו, וגדול הראייה יותר מן השמיעה, וגדולה שימושה יותר מלימודה, וזהו אחד מהסיבות של ירידת הדורות, כי הדור שלנו ראו עדיין המאורות בעינינו, זקני ישראל שראו עדיין עבודת הצדיקים של מאה שנים מקדם. וכל זה חסר להדור שלנו. לומדים ועוסקים בתורה, אבל חסר הראייה של עבודת הצדיקים בפועל, כמו שהיה בימי קדם. ועל זה אמרו ליתרו, אל נא תעזוב אותנו, והיית לנו לעינים.

*

אמנם יש לומר בזה עוד, כי הנה לא מצינו שבניו של משה יגיעו לאיזה מדריגה יותר מופלג משאר בני

חסר היה להם ההכנה של שלשת ימים קדושה ופרישות. חסר היה להם אז ההשראת השכינה שיש במדה גדושה כאשר הכלל ישראל ביחד. והרי אמרו אינו דומה מועטין העושיין את התורה, למרובין העושיין את התורה (רש"י בחקותי כו-ח). והם יושבים בודדים במדין ושומעין אנכי ה' אלקיך.

וְלֹא עוד אלא שהכתוב אומר (דברים ד-ט), רק השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך, ופן יסורו מלבבך כל ימי חייתך, והודעתם לבניך ולבני בניך, יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב, באמור ה' אלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים וגו', וההר בוער באש עד לב השמים חושך ענן וערפל, וידבר ה' אליכם מתוך האש, קול דברים אתם שומעים ותמונה אינכם רואים זולתי קול. הרי לנו כמה השפעה השאיר על ישראל עצם יום אשר עמדת לפני ה' בחורב, עד שהוטל עלינו לזכור תמיד לא רק נתנית התורה מסיני, אלא ציור המעמד הנבחר איך היתה. כי ראייה זו השאיר רושם עמוק על כל אחד מישראל. ודבר זה היה חסר מבניו של משה, ולכן לא יכלו להגיע לשום נשיאות על בני ישראל, אשר כל אחד מהם ראה מעמד הנבחר שהם לא ראו.

וְעַל דרך זה היה ביתרו, אם כי מעלתו גדול מאד, שהניח כל כבודו כדי להתדבק בעם ה', מכל מקום לא יוכל להגיע למעלת הפחות מבני ישראל, שראו קריעת ים סוף ואמרו זה א-לי, וראו מעמד הנבחר איך ירד ה' מן השמים על ההר. ולכן ביקשו ממנו 'אל נא תעזוב אותנו', כדי שיראו ישראל תמיד ההפרש ביניהם, וילמדו מזה לקח על גודל מעלת הראייה בעבודת הצדיקים איך שזה עושה רושם. ואמרו לו 'והיית לנו לעינים', ללמוד על גודל חשיבות ראיית העינים, כי יתרו ואשת משה ושני בניה, לא יוכלו להגיע לעולם להתעלות כזו שתהא בבני ישראל, שראיית קריעת ים סוף ומעמד הנבחר השפיע עליהם, ועשה רושם עז בהם על כל ימי חייהם.

ישראל. ובניו של אהרן נזכרו כמה פעמים בתורה, לא כן בניו של משה לא נזכרו כלל, רק כאן בפרשתנו שבאו יחד עם יתרו. ונראה כי למאן דאמר יתרו אחר מתן תורה בא (זבחים קטז), אם כן לא היו בניו של משה ביציאת מצרים, אלא במדין היו אז. ולא ראו בעיניהם כל הנסים הגדולות שנעשו בעשר מכות, ולא ראו נס של קריעת ים סוף, ולא הגיעו אז למדריגה שזכתה גם שפחה לראות יותר מיחזקאל הנביא, ולהראות באצבע זה א-לי ואנדהו (שמות טו-ב). וטעמא בעי למה סיבב ה' ככה.

וַיְדַעְיֶם על זה דברי מרן מוהר"י מבעלזא זי"ע, שהיתה זאת סיבה מאת ה' יתברך, כדי שמשה רבינו יוכל לספר להם את כל הנסים שנעשו, שלא ראו זאת, כי שאר כל בני הדור לא היה להם מה לספר לבניהם, שהרי ראו זאת בעצמם. ועל ידי שמשה רבינו היה המספר הראשון, עשה בזה הכנה לכלל ישראל לדורות, שיוכלו כל ישראל לספר בדורות הבאים את הנסים שעשה הקב"ה לנו ביציאת מצרים, ותהא הסיפור בליל פסח מסוגל להכניס קדושה ואהבת ה' ויראתו בלב הבנים, ולהשריש בהם קדושה ואמונה. וזהו שאמר ה' למשה (שמות יב) ולמען תספר באזני בנך ובן בנך, לשון נוכח, דקאי על משה שהוא יהיה המספר הראשון, ומסיים וידעתם כי אני ה', בלשון רבים, דעל ידי כך יהיה הכנה לדורות, שכולם יוכלו לספר ביציאת מצרים כראוי עכדה"ק.

אֲך עוד דבר אחד היה חסר להם, כי לא היו גם במעמד הר סיני, לשמוע דברות קודש יוצאים מפי ה', אנכי ה' אלקיך וגו'. והיא פליאה שיתרמי כן שיהיו יהודים שלא שמעו קול ה' בכח. אמנם גם זה לא קשה, דאמרינן (זבחים קטז). כשניתנה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, וכל מלכי עכו"ם אחזתן רעדה וכו' ע"ש. אם כן גם הם שמעו קול ה' במתן תורה, אם כי היו אז במדין. אך דבר אחד נחסר מהם, שלא 'ראו בעיניהם' המעמד של הר סיני, איך ששים רבוא ישראל עמדו ביחד באימה וביראה וברתת ובזיעה לשמוע קול ה'.

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' אברהם בראדי הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למזל טוב

הרוצה לנדב להוצאת הגליון יפנה להר"ר יואל ברא"ש פייערווערקער הי"ו 347.243.1944